

УДК:616-056.52-085

МІСЦЕ І ЗНАЧЕННЯ ПРЕПАРАТІВ РОСЛИННОГО ПОХОДЖЕННЯ У СУЧАСНІЙ ТЕРАПІЇ ОЖИРІННЯ

- Н. В. Шаповалова, к. фарм. н., доц. каф. фармакогн. і ботан.
К. І. Сметаніна, к. фарм. н., доц. каф. орган. і економ. фармац, технол. лік. та фармакоеконом. ФПДО
М. І. Тарнавська, провізор

- *Львівський національний медичний університет ім. Данила Галицького*

Актуальною проблемою сьогодення є ожиріння у різних формах та проявах, яке у загальній картині смертності та інвалідизації працездатного населення останнім часом займає лідируючі позиції, витісняючи захворювання онкопрофілю, серцево-судинні, інфекційні. Так, за даними ВООЗ, від надмірної ваги страждають близько 40 % населення США, 28 % – Європейських країн, а у колишніх країнах СНД цей показник коливається в межах 30 % [13, 14]. В Україні безпосередньо надлишкову вагу тіла мають близько 35 % чоловіків, 41 % жінок і 15 % дітей [15]. Тенденція росту показників продовжує зберігатися. У таких умовах актуальною є проблема ретельного та всебічного вивчення цього явища, визначення ефективних засобів боротьби з ним.

Відомо, що з розвитком ожиріння пов'язано ряд факторів: спадковість, ендокринні фактори, вік, стать, порушення нейрогормональних механізмів, соціально-економічні фактори, адинамія, зловживання алкоголем, неправильне харчування та переїдання, індивідуальний мікробом, швидкість метаболізму тощо. Чимало патологій саме провокують ожиріння: пошкодження гіпоталамусу може привести до гіпоталамічного ожиріння; синдром Іценко-Кушинга – часта причина вторинного ожиріння внаслідок надлишкової секреції кортикостероїдів; гіпотиреоз супроводжується зниженням швидкості обмінних процесів внаслідок недостатнього продукування тиреотропного гормону; вагітність спричиняє появу різних відхилень у нормальній роботі внутрішніх органів (у т.ч. обмінних процесів) унаслідок гормональної перебудови організму. Ожиріння може розвиватись і як наслідок окремих захворювань, наприклад, серцево-судинних (через підвищений тиск, атеросклероз, особливо при прийомі деяких препаратів групи β-блокаторів, малорухомих стиль життя, застій рідини в організмі) [6, 10].

Ризик для здоров'я залежить від ступеня ожиріння та наявності ускладнюючих факторів, супутніх захворювань та наслідків, які спричиняє ожиріння.

Ожиріння – це хронічне захворювання, яке потребує комплексу лікувально-профілактичних заходів корекції маси тіла різними способами і методами: починаючи від програми немедикаментозного лікування та профілактики, фармакотерапії за допомогою лікарських засобів (ЛЗ),

закінчуючи пропагуванням та дотриманням здорового способу життя. Зазвичай потребує довгострокового, практично позитивного лікування, метою якого є зниження загальної захворюваності, поліпшення якості та збільшення тривалості життя хворого. [7].

Сучасні аспекти профілактики, лікування ожиріння різних форм та стадій, аналіз показників якості препаратів, які використовуються за Протоколами та дозвоільною документацією при цьому, вимоги щодо стандартизації та сертифікації ЛЗ, у т.ч. рослинного походження, всебічно були висвітлені у публікаціях А. Безуглого [2], П. Боднара [3], Н. Ветютневої [4], М. Власенко [5], Л. Журавльової [6], В. Кисличенка [8], І. Козяріна [9], В. Передерія [10], В. Чернишова [12] та ін.

Нами був проведений аналіз сучасних методик лікування та профілактики ожиріння, визначено значення і місце рослинних ліків при цьому.

Відомо, що препарати для лікування ожиріння за АТХ-класифікацією належать до груп A08AA (препарати центральної дії), A08AB (периферичної дії), A08AX (інші) [1]. Але існує чимало інших груп (діуретики, препарати тироксину, проносні), проте вони виступають як допоміжні або профілактичні засоби. Практично всі ЛЗ є рецептурного обігу, мають низку ускладнень, побічні дії, вимагають постійного нагляду з боку лікаря.

Нами був вивчений асортимент сучасних препаратів для схуднення. Встановлено, що переважно використовують препарати, зареєстровані в Україні: бупропіон (велбутрин), ліраглутид (віктоза), флуоксетин (флуоксен), метформін (М.- Тева, М. гідрохлорид, М.- Сандоз, М.- Астрафарм, М.- Індар, венлафаксин (алвента, В.- гідрохлорид, віпакс XR, венлаксор, еліфор).

Аналіз сучасної структури фармацевтичного ринку препаратів проти ожиріння показав, що вони поділяються на алопатичні (квеста, ліпомін, ліпонорм, стіфімол, орлістат) і гомеопатичні (дістресса, Вес-норма, цефамадар). Серед алопатичних засобів – орлістат та його аналоги є синтетичного походження, інші засоби – рослинного походження або комбіновані.

Для всіх препаратів для схуднення наявні обмеження щодо їх застосування, особливо для літніх людей та дітей. Можливі медичні протипоказання: діабет, високий АТ, хвороби серця, епілепсія, захворювання нирок, глау-

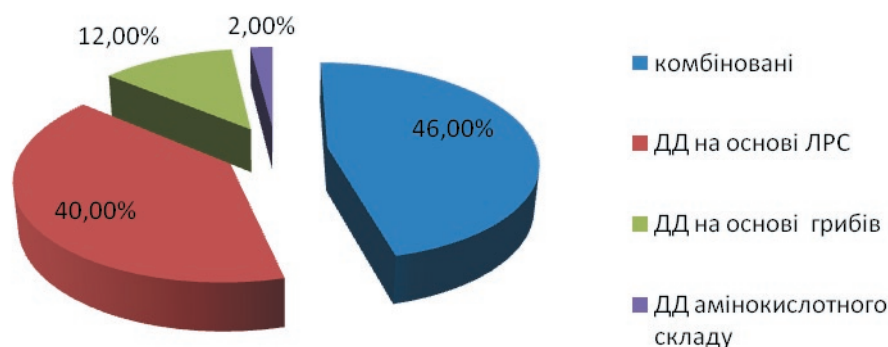

Рис. Структура ринку фітозасобів для схуднення, профілактики і лікування ожиріння за походженням їх компонентів

кома, алкогольна або наркотична залежність, гіпертиреоз, депресія, інші психічні захворювання, головні болі, мігрень, необхідність у хірургічному втручанні під загальним наркозом, вагітність (або планування дитини), годування грудьми.

Тому альтернативою їм можна розглядати фітозасоби, які характеризуються доведеною ефективністю, відносною дешевизною, мають мінімум побічної дії, проявляють виражений фармакологічний ефект на всі ділянки метаболізму, запобігають розвитку захворювань, що є наслідками ожиріння. До вільного відпуску допускаються лише такі, які відповідають вимогам щодо якості, безпечності, нетоксичності та ефективності. На всіх етапах створення рослинних препаратів забезпечується їх якість шляхом дотримання вимог відповідної нормативної документації та технологічного регламенту. Сировина контролюється відповідно до вимог ДФУ. Система ж забезпечення якості, безпеки, ефективності та інформації щодо стандартизованих ЛЗ має бути гармонізована з підходами та вимогами різних країн у відповідності до вимог Європейської Фармакопеї та Монографії ВООЗ [4, 11].

На сучасному ринку України на основі лікарської рослинної сировини (ЛРС) наявний достатньо великий асортимент засобів вітчизняного виробництва (загалом близько 30 виробників продукції): ПАТ «Ліктрави», ТЗОВ Фірма «Даніка», ТЗОВ «Ключі здоров'я», ін.

Закордонні препарати представлені переважно представниками маркетингової мережі: ТМ «Yevrofarmsport», «Coral Club», «New Spirit Naturals», «Альтера Холдинг», «Vitaline», «Рецепты здоровья», «Евалар», «ЛЕРОС» та ін. Згідно світових вимог щодо якості, стандартизації та сертифікації, в статуті кожної такої фірми прописано, що препарати маркетингової мережі, вони ж дієтичні добавки (ДД), не можуть реалізовуватись через аптечну мережу, а розповсюджуються лише шляхом дистрибуції. На жаль, такі препарати представлені на вітчизняному фармацевтичному ринку у доступній формі, і набувають останнім часом широкої розповсюдженості шляхом продажу через мережу Internet, що є вкрай небезпечним та ризикованим для здоров'я.

Нами було проаналізовано структуру ринку фітозасобів для схуднення, профілактики і лікування ожиріння за походженням їх компонентів. Дослідженню підлягали 50 засобів, зареєстрованих на ринку України, у т.ч. ДД (рис.).

Аналіз показав, що більшість препаратів є комбінованими, поширеними є препарати виключно рослинного походження, а виготовлені з грибів та додаткових інгредієнтів складають 1/5 усього асортименту. При вивченні складу комбінованих фітозасобів для схуднення, профілактики і лікування ожиріння виявлено, що їх компонентами є вітаміни, мінеральні елементи, амінокислоти, жирні кислоти, мікрокристалічна целюлоза, екстракти лікарських рослин (ЛР), ефірні олії, смоли, камеді тощо.

Моніторинг рецептури показав, що складовими таких препаратів є екстракти і сировина понад 100 видів ЛР. Активно використовуються: екстракт плодів, насіння, листків або листя різних видів крушини, екстракт плодів гарцинії камбоджійської, екстракт зеленого чаю, фукус пухирчастий (бура водорість), різні види грибів; плоди глоду, корені солодки, спіруліна, насіння фенхелю. Переважна більшість ЛРС є неофіційною. До складу таких прописів входять хітозан, вітаміни або їх комплекси (С, Е, В₁, В₂, В₆, Р), макро- і мікроелементи хром, цинк, селен, мідь, β-каротин, лецитин, цитрусові добавки, різні амінокислоти.

Висновок

Аналіз ринку фітозасобів та місця їх у загальній структурі фармакологічних препаратів є необхідним кроком до опрацювання складу нових ефективних та не коштовних лікарських рослинних форм, наприклад, у вигляді зборів (фіточаїв), які мають мінімум побічної дії, чинять виражений фармакологічний ефект, що дозволить впровадити їх до схем комплексного лікування надмірної ваги тіла і загального оздоровлення організму.

Література

1. АТС-класифікація: Справочник Компендиум [Електронний ресурс]: <http://www.compendium.com.ua/atc>.
2. Безуглий А. Комплексні методи лікування целюліту з використанням апаратної фізіотерапії // *Kosmetik Internat.* – 2005. – № 6. – С. 16.
3. Ендокринологія: підручник для студентів вищ. мед. навч. закл. IV рівня акредитації / [П. М. Боднар, Г. П. Михальчишин, Ю. І. Комісаренко [та ін.]; за ред. П. М. Боднара; Нац. акад. мед. наук України. – 4-ге вид., оновлене та допов. – Вінниця: Нова книга, 2017. – 500 с.
4. Сучасна концепція забезпечення якості лікарських засобів: колективна монографія / за наук. ред. Н.О. Ветютневої. – Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2018. – 400 с.; С. 303-399.
5. Власенко М. В. Цукровий діабет і ожиріння – епідемія XXI століття: сучасний підхід до проблеми / М. В. Власенко, І. В. Семенюк, Г. Г. Слободянюк // *Укр. терапевт. журн.* – 2011. – № 2. – С. 50-55.
6. Ожирение как мультидисциплинарная проблема – клиника, диагностика, лечение / Л. В. Журавлева, Т. А. Рогачева // *Східноєвроп. журн. внутрішньої та сімейної медицини.* – 2017. – № 2. – С. 31-36.
7. Ожиріння. Фармацевтична енциклопедія [Електронний ресурс]: <https://www.pharmencyclopedia.com.ua/article/3111/ozhirinnya>.
8. Системная фитотерапия: учеб. пособие / В. С. Кисличенко, И. А. Журавель, А. В. Зайченко [и др.] – Х.: Изд-во НФаУ: Золотые страницы, 2008. – 256 с.
9. Козярін І. П. Надлишкова маса тіла – соціальна проблема XXI століття // *Гігієна населених місць.* – 2012. – № 59. – С. 366-372.
10. Передерій В. Г., Ткач С. М. Основи внутрішньої медицини. Т. 2. – Вінниця: «Нова Книга», 2009. – С. 751-779.
11. Сметаніна К. І. Основи стандартизації та сертифікації лікарських засобів: Навчальний посібник. – Вінниця: Нова Книга, 2010. – 376 с.
12. Чернишов В. А., Єрмакович І. І. Лікування ожиріння в похилому віці // *Медікс-Антидотж.* – 2008. – № 2 (02). – С. 31-35.
13. Dietary Guidelines For Americans 2015-2020 Eighth Edition [Електронний ресурс]: https://health.gov/dietaryguidelines/2015/resources/2015-2020_Dietary_Guidelines.pdf.
14. Report: Obesity rates by country – 2017 [Електронний ресурс]: <https://renewbariatrics.com/obesity-rank-by-countries/>.
15. Obesity statistics: Global [Електронний ресурс]: <https://www.medicalnewstoday.com/articles/319902.php>.

Надійшла до редакції 30.08.2018

УДК: 616-056.52-085

Н. В. Шаповалова, К. І. Сметаніна, М. І. Тарнавська

МІСЦЕ І ЗНАЧЕННЯ ПРЕПАРАТІВ РОСЛИННОГО ПОХОДЖЕННЯ У СУЧАСНІЙ ТЕРАПІЇ ОЖИРІННЯ

Ключові слова: ожиріння, профілактика, лікування, лікарський засіб, препарат рослинного походження

Стаття присвячена аналізу сучасного ринку препаратів, у т.ч. рослинного походження, для профілактики та лікування ожиріння. Проблема ожиріння є не лише медичною, але й соціальною, оскільки це захворювання погіршує якість життя хворих, супроводжується великими фінансовими витратами, вимагає постійного нагляду з боку лікаря. Тому пошук нових ефективних не коштовних ліків, що можуть бути за дією подібні до сучасних фармакологічних препаратів, є актуальним на даному етапі. Препарати рослинного походження можуть розглядатись як альтернатива сучасним препаратам. Нами опрацьований склад рослинних ліків, зроблено вибірку поширеної ЛРС.

Н. В. Шаповалова, Е. И. Сметанина, М. И. Тарнавская

МЕСТО И ЗНАЧЕНИЕ ПРЕПАРАТОВ РАСТИТЕЛЬНОГО ПРОИСХОЖДЕНИЯ В СОВРЕМЕННОЙ ТЕРАПИИ ОЖИРЕНИЯ

Ключевые слова: ожирение, профилактика, лечение, лекарственное средство, препарат растительного происхождения.

Статья посвящена анализу современного рынка препаратов, в т.ч. растительного происхождения, для профилактики и лечения

ожирения. Проблема ожирения является не только медицинской, но и социальной, поскольку это заболевание ухудшает качество жизни больных, сопровождается большими финансовыми затратами, требует постоянного наблюдения со стороны врача. Поэтому поиск новых эффективных недорогих лекарств, которые могут быть по действию подобны современным фармакологическим препаратам, является актуальным на данном этапе. Препараты растительного происхождения могут рассматриваться как альтернатива современным лекарствам. Нами проработан состав растительных сборов, сделана выборка распространенного растительного сырья.

N. V. Shapovalova, K. I. Smetanina, M. I. Tarnavskaya

PLACE AND SIGNIFICANCE OF HERBAL PREPARATIONS IN MODERN OBESITY THERAPY

Keywords: obesity, prophylaxis, treatment, medicinal product, herbal preparation.

The article is devoted to the analysis of the modern market of medicines, including plant medicins, for the prevention and treatment of obesity. The problem of obesity is not only medical but also social, as this disease worsens the quality of life of patients, accompanied by high financial costs, requires constant supervision by the doctor. Therefore, the search for new effective low-cost drugs that may be similar to current pharmacological drugs is relevant at this stage. Herbal preparations can be considered as an alternative to modern drugs. We worked structure assembly plant, made common sample medicinal plant.

